

REKABET FORUMU

HUKUK-EKONOMİ-POLİTİKA

Mayıs 2023, Sayı: 158

Rekabet Derneği, 20 Mayıs 2004 tarihinde kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür. Derneğin amacı Türkiye’de rekabet ortamının ve rekabet kültürünün gelişmesine katkıda bulunmaktır.

Bu dergide ileri sürülen görüşler yazarlarına ait olup Rekabet Derneği’ni bağlayıcı değildir.

Web:www.rekabetderneği.org

2023 Seçimleri ve Siyasette Adil Rekabetin Kuralları

Prof. Dr. Erdal Türkkan (erdalturkkan@hotmail.com)

2023 Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimleri pek çok açıdan büyük önem taşımaktadır. İlk olarak bu seçimler, cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin bir yeniden referandumu niteliğindedir. Bu seçimlerin sonuçlarına göre Türkiye’de “tek adam rejimi” olarak adlandırılabilir bu sistem varlığını sürdürecektir veya yerini daha katılımcı ve liyakate dayalı bir sisteme bırakacaktır. İkinci olarak bu seçim Türkiye’de demokrasinin ön koşulu olan hukuk devletinin ve kuvvetler ayrılığının geleceğini belirleyecektir. Bu seçimle birlikte ya 20 yıldır adım adım kontrol altına alınan yargı sistemi ve devlet bürokrasisi tamamen ve geri dönülemez biçimde mevcut siyasi iktidarın kontrolüne geçecek ve mutlak bir parti devletine dönüşecek, ya da uçurumun kenarından bir dönüş yapılarak kuvvetler ayrılığına dayalı demokratik bir sistem oluşturulmaya başlanacaktır. Üçüncü olarak bu seçimin sonuçlarına göre ya Türkiye’de sayısı 10 milyona yükselen sığınmacı artışı devam edecek ya da bu konu kapsamlı bir çözüme bağlanacaktır. Nihayet bu seçimler Türkiye’de geçerli olan ekonomik sistemin geleceğini de belirleyecek, ya rekabetçi piyasa ekonomisine ve Avrupa Birliği ile entegrasyon sürecine devam edecek ya da Türkiye giderek dünyadan soyutlanan müdahaleci bir ekonomiye doğru evrilmeye devam edecektir. Gerek 14 Mayıs’ta yapılan birinci tur, gerekse, gerekse 28 Mayıs’ta yapılan ikinci tur seçim sonuçları bu temel tercihler konusunda nasıl bir yol izleneceğini ortaya koymuş bulunmaktadır. Böylece Cumhurbaşkanlığı Mecliste çoğunluğu sağladığı gibi Cumhurbaşkanlığı seçiminde de Erdoğan % 52’yi aşan bir oy oranına ulaşmıştır.

Şüphesiz Türkiye’nin geleceğine Türk seçmeni karar verecektir ve millet iradesi her şeyin üzerinde saygı duyulacak bir sonuçtur. Ancak millet iradesine saygı duyulmasının temel koşulu seçimlerin adil bir biçimde yapılmasıdır. Aksi halde seçilecek iktidarın meşruiyeti tartışmalı olacaktır. Bu yazıda 2023 seçimlerinin adil rekabet koşullarında geçip geçmediği konusu tartışılacaktır. Bu amaçla önce siyasette asil rekabetin koşulları¹ genel olarak ele alınarak Türkiye’de bu koşulların

¹ Erdal Türkkan,(2016), Ekonomide ve Siyasette Adil Rekabet, Orion Kitabevi.

ne ölçüde karşılandığı sorgulanacak, daha sonra Türkiye'ye özgü koşullar adil rekabet açısından değerlendirilecektir.

1) Giriş Engelleri Açısından Durum

Seçimlerde adil rekabetin temel gerekliliklerinden birisi seçimlere giriş konusunda bir engel bulunmamasıdır. 2023 seçimleri açısından giriş engelleri üç konuda söz konusudur. birincisi cumhurbaşkanlığına adaylık, ikincisi siyasi partiler açısından giriş engelleri, üçüncüsü de milletvekili adaylığı açısından giriş engelleridir.

a)-Cumhurbaşkanı adaylığı açısından, adil rekabetin olabilmesi için giriş engellerinin olmaması esastır. Bu açıdan bakıldığında yasal düzenlemeler bakımından önemli bir giriş engelinden söz edilemez. Cumhurbaşkanı Seçim Kanunu'na göre ² (Madde 7) Mecliste grubu olan siyasi partiler, son seçimlerde tek başına veya birlikte oyların en az % 5 ini alan siyasi partiler ve en az 100 bin seçmenin desteğini alan kişiler aday olabilir. Cumhurbaşkanı olacak adayların kırk yaşını doldurması ve yüksek öğrenim diplomasına sahip olması da makul sayılabilen engeller arasındadır. Cumhurbaşkanı adaylığı için bir diğer engel, Anayasa'nın iktidar adayları açısından getirdiği iki dönem kuralıdır. Şayet seçimler Meclis tarafından yenilenirse, üçüncü defa aday olma imkanı tanınmıştır. 2023 seçimlerinde YSK kararıyla Erdoğan, seçimler Meclis tarafından yenilenirse de üçüncü defa cumhurbaşkanı adayı olmuştur. Bu imkan, başkanlık sisteminin öngördüğü, cumhurbaşkanlığının önceki dönem cumhurbaşkanlığından farklı olduğu yorumuna dayandırılmıştır. İki dönem kuralı esas itibarıyla yargı bağımsızlığını korumak açısından önem arz etmektedir. Çünkü iki dönemden fazla aday olan bir cumhurbaşkanı, özellikle yüksek yargı organlarında yaptığı atamalarla yargı bağımsızlığını yok etme imkanına sahip olacaktır. Erdoğan'ın yükseköğrenim koşulunu yerine getirip getirmediği konusunda da şüpheler varlığını sürdürmektedir. Yasal düzenlemelerden bağımsız olarak, 20 yıldan beri icranın en tepesinde yüksek yetkiler kullanarak görev alan bir kişinin tek adam yetkileriyle cumhurbaşkanı adayı olması, seçimlerde adil rekabetin gerçekleşmesi açısından istenilir bir durum değildir. Cumhurbaşkanlığına adaylık konusunda en temel giriş engeli, tarafsızlığı tartışmalı yargı kararlarıdır. Selahattin Demirtaş'ın tutuklanması, onun muhtemel bir cumhurbaşkanı adayı olmasını engellemiştir. Diğer taraftan Ekrem İmamoğlu'na çok tartışmalı bir hakaret davası nedeniyle siyaset yasağı konulması tehdidi, onun da cumhurbaşkanı adayı olmasını engelleyici bir faktör olmuştur. Giriş yapıldıktan sonra, faili kim olursa olsun, bir kaset ile M. İnce'nin çıkışa zorlanması da şüphesiz 2023 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde adil rekabeti gölgeleyen talihsiz bir olaydır.

b-Siyasi partiler açısından giriş engelleri, esas itibarıyla baraj sistemi ve siyasi partiler arasında oluşturulabilecek ittifak sistemini ilgilendiren bir konudur. 1983 tarihli Milletvekili Seçimi Kanunu'na göre %10 olan baraj 2022 de yapılan değişiklikle %7 ye indirilmiştir³. Bu, indirim olumlu bir gelişme olmakla birlikte küçük partilerin tek başına seçime girmelerini engelleyebilecek ve onları ittifaklara katılmaya mahkum edecek bir düzeydedir. Bu değişiklik çerçevesinde ittifak oylarının sadece baraj açısından geçerli olması, alınacak milletvekili açısından etkili olmaması söz konusudur. Bu seçim kanununun adil rekabetle bağdaşmayan bir diğer özelliği, geçmişte başbakana uygulanan propaganda yasağının cumhurbaşkanına uygulanmamasıdır. Aşağıda değinileceği gibi bu durum

² 19.1.2012 tarih, 6271 sayılı Cumhurbaşkanı Seçimi Kanunu, (değişiklik, 25.4.2018)

³ 10 Kanun Haziran 1983 tarihli Milletvekili Seçimi Kanunu

31.3 2022 tarih, 7393 Sayılı, Milletvekili Seçimi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair

seçimlerin propaganda açısından adil olmayan bir biçimde cereyan etmesini kolaylaştıran bir faktördür. Bu konuda da yargının verdiği bazı kararlar giriş engeli teşkil edebilmektedir. Nitekim. HDP' nin seçime girmemesi ve bu şekilde bazı hak ve imkanlardan mahrum kalması, açılan kapatma davasının sonuçlanabileceği endişesine dayalı bir giriş engelidir.

c)-Milletvekili adaylığı açısından giriş engelleri: Milletvekili adaylarının seçime katılabilmesi konusunda ciddi giriş engelleri söz konusudur. Çünkü milletvekili adaylarının belirlenmesi parti tabanından çok siyasi parti yönetimlerinin hatta siyasi parti başkanlarının kararına bağlıdır. Bu durumda milletvekilleri esas itibariyle parti başkanları tarafından belirlenmekte, seçime, seçilmiş kişilerin halk oylamasına sunulması söz konusu olmaktadır. Bu çerçevede parti içi demokrasi çalışmamakta, Meclis, bir denetim ve karar mekanizması olmaktan çok bir onay müessesesi haline dönüşmektedir. Bu koşullarda kuvvetler ayrılığı ilkesinin çalışması da mümkün olamamaktadır. Siyasi partiler kanununda bu durumu sonlandıracak bir düzenleme yapılması konusu ise sürekli olarak rafa kaldırılan bir proje durumunda kalmaktadır. Seçim kanununun getirdiği zorunluluklar ve başka nedenlerle küçük ittifak partilerinin adaylarının ittifakın büyük ortağının listelerinden seçilmesi de en azından büyük ortağın bazı adayları için giriş engeli oluşturmaktadır.

2) Propagandada Fırsat Eşitliği Açısından Durum

Seçimlerin adil rekabet koşullarında gerçekleşebilmesi için olmazsa olmaz koşullardan birisi de seçime katılan siyasi partilerin veya ittifakların kendi görüşlerini savunmalarına ve karşı tarafın haksız suçlamalarına cevap verebilmeleri açısından minimum gerekli propaganda imkanına sahip olmalarıdır. Bu açıdan bakıldığında minimum gerekli ve yeterli koşulların sağlandığını söylemek mümkün değildir.

Propagandada fırsat eşitliğinin sağlanması her şeyden önce medya sektöründe adil rekabetin varlığına bağlıdır. Medyada adil rekabetin temel koşulu, medyanın halkı doğru ve tam bilgilendirme işlevini yapacak bir yapıda olmasıdır. Şayet medya kuruluşları belli bir siyasi partinin propaganda aracı olarak kullanılıyor ve halkı tam ve doğru bilgilendirme işlevini ifa edemiyorsa, siyasette adil rekabetin sağlanması mümkün olamayacaktır. Siyasi iktidarın 20 yıllık hakimiyet döneminde devlet imkanlarını da devreye sokarak medyada kontrolü sağladığı ve "havuz medyası" olarak adlandırılan bir yapının olduğu gözle görülür bir somutluk kazanmıştır. Medyanın halkı doğru ve tam bilgilendirme işlevini yapmasını sağlamak amacıyla Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) oluşturulmuştur. Bu kurulun görevlerini tam ve bağımsız yapması durumunda medyanın tam ve doğru bildirme işlevini yapması da kolaylaşmış olacaktır. Ancak bu kurulun üyelerinin Meclis çoğunluğuna göre belirlenmesi ve siyasi iktidarın kontrolünde olması, gerçek işlevini yapmasını engellediği gibi bu işlevin tamamen tersini gerçekleştirmesine de neden olabilmektedir. Çünkü bağımsız olmayan bir RTÜK, esasen zayıf olan muhalefet kanallarına kapatma, karartma ve para cezası vererek adil olmayan koşulların daha da ağırlaşmasına yol açmaktadır. Medya bağımsızlığını sağlayabilecek bir diğer önemli faktör medya kuruluşlarının reklam ve ilan alma konusunda adil koşullara sahip olmasıdır. Resmi ilanların adil olmayan bir biçimde yandaş medyaya kaydırılması, Kamu iktisadi kuruluşlarının ve kamu denetimindeki kuruluşların reklamlarını sadece yandaş kanallara akıtması ve nihayet, özel kuruluşlara da muhalif mecralara reklam vermemeleri konusunda çeşitli yollarla baskı yapılması medyanın halkı bilgilendirme işlevini yapmasını ve bu sektörde adil rekabet koşullarının sağlanmasını engellemektedir. Bu şekilde 25

TV kanalının aynı anda Erdoğan'ın konuşmalarını verdiği, muhalefeti yok sayan ve onun paralı reklamlarının bile yayımlanmayı reddeden bir medya oluşmuş durumdadır.

Halkın en fazla izleme imkanına ve alışkanlığına sahip olduğu TRT'nin siyasette adil rekabetin koşullarını sağlam açısından özel bir önemi vardır. İlk olarak bu kuruluş, halkın tamamının vergileriyle finanse edilmektedir. Ancak bu kuruluş, 2023 seçim sürecinde siyasi iktidara 32 saatlik propaganda imkanı verirken muhalefete sadece 32 dakika ayırmıştır. Bu 32 dakikalık sürede özenle seçilmiş etkisiz söylemlerden oluşmaktadır. Ayrıca bu kuruluş yaptığı diğer programlarla açık veya örtülü olarak siyasi iktidarın tam zamanlı bir propaganda makinası gibi çalışmıştır.

Türkiye'de seçimlerde rekabet, sadece seçim sürecinde gerçekleşmemektedir. Seçim öncesi dönem de de adeta seçim sürecinde yaşanıyor gibi beyin yıkama faaliyetini andıran sübliminal söylemlerin ve görüntülerin de kullanıldığı programlara yer verilmiştir. Bu programların iktidar yanlısı kanallar tarafından yapılması, hiçbir şekilde RTÜK denetimine takılmamasını sağlamıştır.

Sosyal medya, muhalefetin sesini duyurabilme açısından önemli bir fırsat penceresidir. Ancak oluşturulan trol ordularıyla muhalefetin bu imkanı önemli ölçüde etkisizleştirilmeye çalışılmıştır. Seçimlerden önce çıkarılan dezenformasyon yasası⁴ sadece muhalif görüşler için uygulama bulmuştur. Diğer taraftan kamunun iletişim altyapısına hakimiyet yoluyla yaptığı engellemeler ve müdahaleler de muhalefetin etkili iletişim yapmasını zorlaştıran bir faktör olmuştur.

Propagandada fırsat eşitliğini bozan önemli bir faktör de mevcut cumhurbaşkanının aynı zamanda parti başkanı olmasıdır. Erdoğan'ın yaptığı bütün konuşmalar cumhurbaşkanlığı şapkasının sağladığı ayrıcalık ve öncelik hakkından yararlanmıştır. Bu konuşmalar, cumhurbaşkanlığı görevi ile hiç ilgisi olmasa da baştan sona kadar tüm TV'lerde verilmiştir. Daha da önemlisi, bu konuşmalarda Erdoğan, parti başkanlığı görevini önde tutarak kutuplaştırıcı ve hatta düşmanlaştırıcı ifadeler kullanmaktan çekinmemiştir.

Bu çerçevede seçim öncesinde ve sonrasında muhalefetin ekranlarda sesini duyurması ve hatta yapılan ağır ithamlara cevap verme imkanı bile 100 de birin altında kalmıştır. Böylece halk, muhalefetin ne söylediğini, sadece iktidarın onu eleştirmesi durumunda iktidarın ağzından saptırılmış ifadelerle haberdar olabilmıştır. Nihayet mitinglerde adil rekabetin sağlanabilmesi için, yerel düzeyde iktidara sağlanan imkan ve kolaylıkların muhalefete de sağlanması önem arz etmektedir. Bu açıdan, miting alanı tahsisi, miting alanında emniyetin sağlanması önemli koşullardır. Maalesef bu konuda da adil rekabet koşullarının sağlandığını ifade etmek mümkün değildir. Erzurum olayları bu açıdan önemli bir göstergedir. Çünkü halkın canını tehlikeye atarak miting meydanlarında toplanması beklenemez. Bir olumsuz olay bile bu konuda caydırıcı olabilmektedir.

3)Devlet İmkanlarının Kullanılması ve Devletin Tarafsızlığı

Seçimlerde devletin tarafsız olması ve bir hakem rolünü oynaması adil rekabetin önemli bir gereğidir. Bu çerçevede geçmişte, seçim sürecinde tarafsızlığı önem taşıyan üç bakanın istifa etmesi ve yerlerine bağımsız kişilerin atanması yoluna gidilmiştir. Ancak bu kural daha sonra değiştirilmiş ilgili bakanlar istifa etmemiştir. Bundan da vahimi 2023 seçimlerinde içişleri bakanı, adalet bakanı ve ulaştırma ve haberleşme bakanları ve diğer bakanlar milletvekili adayı olmuşlardır. Üstelik bunun

⁴ 13.10.2022 tarih ,7418 sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair kanun.

yapılabilmesi için YSK bu bakanların devlet memuru olmadığı gibi bir karar almıştır⁵. Hakem görevi görmesi gereken bu kişiler seçim sürecinde devlet imkanlarını kullanarak aktif propaganda yapmış ve seçimlerin güven ortamında cereyan etmesi konusunda doğal olarak bir çaba göstermemişlerdir. Bu çerçevede seçim bürolarının veya parti teşkilatlarının kurşunlanması karşısında gereken tedbirler alınmamıştır. Diğer taraftan, Cumhurbaşkanı, icranın başı olarak son güne kadar devlet imkanlarını kullanarak propaganda yapmıştır. Erdoğan'ın doğal gaz sübvansiyonunu "Cumhurbaşkanı'nın bir hediyesi" olarak takdim etmesi ve seçim malzemesi olarak kullanması bu yaklaşımı açıkça ortaya koymaktadır.

Seçim sürecinde devletin bazı vali ve kaymakamlarının, parti teşkilatı gibi görev yaptığı gözlenmiş, bazı üniversite rektörleri, üniversitede, bazı imamlar da cami avlusunda seçim propagandası yapılmasına göz yummuşlardır. Bu tür olayların adil rekabet ile bağdaştırılması mümkün değildir. Yukarıda da ifade edildiği gibi TRT de bu süreçte, iktidarın propaganda aygıtı gibi işlev yapmış, muhalefetin en kritik toplantılarını yok saymıştır. Aynı şekilde Anadolu Ajansı, seçim haberleri konusunda tarafsızlığını gösterdiği gibi, ilk tur sonuçlarının açıklanmasında da selektif haber anlayışı ile hareket ederek açıkça manipülasyon yaptığı izlenimi yaratmıştır⁶.

Deprem bölgesine yapılan yardımlar, bir parti teşkilatı yardımı gibi organize edilmiş, özellikle muhalif belediyelerin katkıları yok sayılmış ve yer yer engellenmiştir.

Bütün bunların yanında siyasi iktidar, popülist bir yaklaşımla, tüm ekonomik dengeleri altüst edecek vaatlerde bulunmuş, muhalefet de bu konuda onlardan daha geri kalmamıştır. Siyasi iktidarın, seçimlerden önce başlattığı ve ancak kendisinin iktidara gelmesi ile sürdürülebilecek olan vaatler (ucuz konut ve arsa vaatleri gibi) ve yeni iktidarın hareket alanını daraltan veya yapabileceklerini sınırlandıran kasıtlı davranışlar da adil rekabet ile bağdaşmaz. Şüphesiz seçim vaatlerini sonra açıklayan partilerin, önce açıklayanlardan fikir çalması da adil rekabet açısından tasvip edilebilecek bir durum değildir.

4)Seçim Sloganlarının ve Argümanlarının Uygunluğu

Seçim sürecinde kullanılan slogan ve argümanların nasıl seçildiği ve kullanıldığı da adil rekabet açısından büyük önem arz etmektedir. Kutuplaştırıcı ve düşmanlaştırıcı slogan ve argümanların kullanılması, iftira ve yalana yer verilmesi ve tarafları zora sokacak ve yanlış anlamalara imkan verecek montaj ve sahte afiş ve videoların kullanılması şüphesiz adil rekabet kurallarına aykırıdır. Erdoğan'ın İstanbul mitinginde kullandığı ve Terör örgütü liderlerinin Kılıçdaroğlu'nu desteklediğini ima eden montajlanmış video kaseti⁷ de adil rekabet ahlakı ile bağdaşmayan talihsiz bir örnek olmuştur. M. İnce' ye yönelik faili meçhul kaset kullanımını da bu seçimi gayri adil yapan kötü anılarından birisini oluşturmaktadır. Bu tür yöntemlere baş vurulmasının sakıncaları, tarafların aynı mecralarda yanlış ve haksız argüman ve sloganları yalanlama imkanına sahip olmaması halinde daha da artmış olacaktır. Montajlanmış kaset kullanımını önemsizleştirme çabaları ise geleceğe umutla bakmayı engelleyen ayrı bir skandaldır.

İktidar tarafının, demokratik ülkelerde olduğu gibi diğer adaylarla ekran karşısına geçerek doğrudan tartışmaya girmeyi reddetmesi, iktidarın her türlü yanıltıcı slogan ve materyali kullanmasını kolaylaştırmıştır. Bunun ötesinde ikinci tura kalan

⁵ Yüksek Seçim Kurulu Karar No2023/91

⁶ Euronews 1.4.2019. YSK'nın yalanladığı Anadolu Ajansı Verilerini Nereden Alıyor?

⁷ Sözcü, (7 Mayıs 2023), Erdoğan'ın İstanbul Mitinginde Skandal Görüntüler. sozcu.com.tr

adayların demokratik pratiğin gereklerine uygun olarak bit TV de karşı karşıya gelmemesi başlı başına bir adil rekabet sorunu oluşturabilecek önemdedir.

5) Seçim Güvenliği Açısından Durum

Adil olmayan koşullarda gerçekleşen bir siyasi rekabette, seçim güvenliği konusu hayati bir önem kazanmaktadır. Bu açıdan yeni seçim yasasıyla sandık kurulu başkanlıklarına atanacak yargıçların en kıdemli yargıç olması kuralının değiştirilmesi, 15 Temmuzdan sonra, çok sayıda iktidar partisi yanlısının hakim niteliğini kazanması nedeniyle, kaygı yaratıcı bir gelişme olmuştur. Bunun yanında sayısı bilinmeyen sığınmacıya vatandaşlık hakkının verilmesi de bu açıdan kuşku yaratan bir durum yaratmıştır. Diğer taraftan deprem bölgesinde çok sayıda seçmenin bölgeyi terk etmiş olması ve bu kişilere buldukları yerlerde kendi bölgeleri için oy verme imkanının tanınmaması bir başka güvenlik sorunu olarak karşımıza çıkmıştır. Diğer taraftan yurt içinde ve dışında kullanılacak seçim materyalinin sayısının bilinmemesi, bunların ne kadarının kullanıldığı konusunda bir belirsizliğin olması kuşku yaratan bir başka konuyu teşkil etmektedir. Nihayet emniyet mensupları gibi istediği sandıkta oy kullanma hakkı verilen bazı görevlilere ne kadar görevlendirme kağıdı verildiği de bilinmeyen ve şüphe yaratan bir husustur.

6) Adil Rekabetten Uzaklaşmayı Teşvik Eden Faktörler

2023 seçimlerinde bazı faktörlerin adil rekabetten uzaklaşmasını teşvik ettiği söylenebilir:

a)20 yılı aşan kesintisiz bir iktidar döneminin yaşanmış olması adil rekabetten uzaklaşan yöntemlerin uygulanmasını kolaylaştırıcı etkiler yapmıştır. 20 yıllık süre içinde devletin adalet, emniyet, ulaşım ve haberleşme, medya başta olmak üzere tüm kurumlarının iktidar partisinin tam kontrolüne geçmesi, adil rekabeti sağlayacak mekanizmaları yok ettiği gibi adil olmayan yöntemlerin kullanılmasını da mümkün hale getirmiştir. Bu çerçevede diyanet ve camiler de adeta iktidar partisinin yerel kurumları haline gelmiştir.

b)- Siyasi partileri adil rekabetle bağdaşmayan davranışlara ve söylemlere baş vurmasının arkasındaki faktörlerden birisi şüphesiz cumhurbaşkanı seçiminde uygulanan % 50 +1 kuralıdır. Bu kural, rakibin her türlü yöntem kullanılarak devre dışı bırakılması veya ağır biçimde tahrip edilmesi yönünde çaba harcanmasını teşvik etmektedir. % 50+1 kuralının gerektirdiği ittifaklar sonucunda oluşan farklı hassasiyetler, rakiplerin birbirlerini ağır biçimde suçlamalarına ve itham etmelerine zemin hazırlamaktadır.

c- Ekonomik koşulların kötü olması, siyasi partileri adil rekabetle bağdaşmayan yöntemlere ve popülist öneriler yarışına girmeye zorlayan etkiler yaratmıştır. Özellikle siyasi iktidar, ekonomik koşulların yarattığı zorlukların tartışılmasını engellemek için gündemi ekstrem suçlamalar, ekstrem yöntemler (sahte afiş ve kasetler), veya ekstrem vaatler yoluyla meşgul etme çabasına girmek durumunda kalmıştır.

d-Çok uzun bir süredir gündemde olan ağır yolsuzluk iddiaları ve bunların üzerine gidileceği endişesi de siyasi iktidarı, adil rekabetle bağdaşmayan yöntemlere baş vurmaya teşvik etmiştir. Bakanların tamamına yakın bir bölümünün milletvekili adayı yapılması ve üç kilit bakanın seçime istifa etmeden girmesinde iktidarın mutlaka sürdürülmesi endişesinin etkili olduğu söylenebilir. Yine seçim sürecinde adil rekabetle bağdaşmayan bazı söylem ve eylemlerin gerisinde bu yolsuzlukların araştırılmasından tedirgin olan odakların bir rolü olması olasılığı yüksektir.

e- Seçim sistemi olarak D'hondt sisteminin kabul edilmiş olması, aynı zamanda ittifak oylarının sadece baraj için geçerli olması da seçim sürecinde adil olmayan yöntemlere baş vurulmasını kolaylaştırıcı bir zemin hazırlamıştır. Bu çerçevede küçük partilerin kendi isimleriyle seçime katılmasının yolu tıkanmış, küçük parti adaylarının büyük parti listelerinden seçime girmesi, seçmeni istemediği kişilere oy verme zorunluluğuyla karşı karşıya bırakmıştır. Şüphesiz bu zorunluluk adil rekabetle bağdaşan bir durum değildir.

f) Yurt dışı seçmenler ve yabancı oyları da bu seçimlerde adil rekabetin sağlanması konusunda şüphe uyandıracak etmenler arasındadır. Yabancı oyların mikro bazda çok etkili olması özellikle yerel seçimlerde sonucu etkileyecek bir faktör haline gelmesine neden olabilecektir.

g) Nihayet seçimlere çok yakın bir dönem de büyük bir deprem felaketinin yaşanması da hem seçim propagandalarının sertleşmesinde hem de adil rekabetle bağdaşmayan eylem ve söylemlerin ön plana çıkmasında etkili olmuştur.

Sonuç

2023 seçimleri, serbest seçim olma niteliğini taşımakla birlikte adil rekabetten çok uzak koşullarda gerçekleşmiştir. Seçimlere çok sayıda siyasi partinin katılımıyla, nispeten huzurlu bir ortamda gizli oy açık sayım ilkesine uygun olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca sandık güvenliği açısından da nispeten tatminkar sayılabilecek bir yöntem uygulanmıştır. Ancak seçimlerde cami avlularına ve hutbelere kadar yansıyan ağır bir din sömürüsü ve sahte afiş ve montaj videolarla desteklenen bir terör sömürüsü yaşanmış, ayrıca devletin imkanları sonuna kadar iktidar partisi lehine kullanılmıştır. Adil olmayan rekabet koşulları sadece seçim döneminde değil, seçimden önceki yılları da kapsayacak bir şekilde etkili olmuştur. Adil rekabet koşullarından çok fazla sapmanın olması bu seçim sonucunda oluşan siyasi iktidarın meşruiyetini tartışmalı hale getirmiştir. Çünkü adil rekabetin en önemli işlevi siyasi iktidarın meşruiyet kazanmasıdır.